

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím: *Beszélgetés Csók Istvánnal
ifjúságáról és sikereiről*

Forrás: *Nemzeti Ujság*

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Csók István

Idő

"1925"

Személy

Bu. 1925. 3. 8.

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Beszélgetés Csók Istvánnal ifjúságáról, küzdelmeiről és sikereiről

(A Nemzeti Ujság tudósítójától.) Csók István most mult hatvanéves. Kiállítására az Ernst-Muzeumban nagyszerű gazdagságát tárja ki művészetének. E két alkalomból felkerestük a magyar mestert, aki mai festészetünk igazi *reprezentatív man-je*. Felkerestük, hogy elbeszélgesünk vele arról a távoli időről, amikor a hajszálak ősz színét csak mások fején konstatálhatta, amikor a küzdelmek hajójában evezett, önareképe még nem függött a firenzei *Uffizi*-képtár falán, még nem volt a Képzőművészeti Főiskola rektóra és — méltóságos ur.

Két lépésre az Andrássy-úttól, a plutokrácia villáinak és palotáinak szomszédságában van az a hely, ahol ilyenkor, ősztől nyárig terjedő időben, Csók István rendes napjait tölti, lakik és dolgozik. Abban a négy utcától határolt nagy kertben van a műterme és otthona, amelynek elrendezése, szobrokkal díszített utjai az arra sétáló laikusnak világosan elárulják, hogy itt nem a profán munka, hanem a képzőművészet papjai tanyáznak, festők és szobrászok. Az epreskeri mesteriskola az, amelyet évtizedekkel ezelőtt Benczur, Lotz és Strobl mesterek kedvéért létesített a magyar állam s most is hasonló célokat szolgál. Csók Istvánt abban a pavillonban találjuk meg, amelynek falai érdekes meghallgatnivalókat tudnának mesélni egy nagyszabású művészet napjairól, a ka-

puja előtt gyakran megálltak udvari fogatok, a lépcsőjén nem egyszer felsétált a király is, I. Ferenc József, hogy meglátogassa kedvenc festőjét, Benczur Gyulát.

E történeti hangulatu, intim épület falai közt alkot Csók István, a finom és derült színharmóniák költője. A fogadószobájáról röviden annyit mondhatunk, hogy ily fogadója magyar képzőművészek megközelítően sincs. Szébbnél-szebb Csók-képek, gyönyörű szőnyegek és régi bútorok interieurje ez, példája a művészi ízléssel berendezett, raffinált pompájú teremnek. Itt beszélgettünk Csók mesterrel, aki e környezet mellett is az, aki volt: csupa közvetlen egyszerűség, szemében a dunántúli ember nyugodt és mosolygó optimizmusával.

Az első évek és első kiténtetés Párisban

— Az ifjúságom? — kezdte Csók István, — az bizony szép volt. Vidám és felhőtlen. Ezt az atyámnak köszönhetem, aki jómódu ember lévén, ellátott mindennel. Nekem nem volt más kötelességem, csak tanulni és dolgozni. Budapestről mint *Szekely* és *Lotz* növendéke mentem Münchenbe, ahol *Loefftz* volt a mesterem. Persze innen, mint az akkori fiatalokat általában, csakhamar magához vonzott Páris. 1887-ben kerestem fel először a francia világvárost, ahová kijött *Ferenczy Károly* és *Iványi-Grün-*

Székesfővárosi ha:

wald Béla is. Itt az akkor legkeresettebb művésziskolát, a *Julien*-iskolát látogattam. Itt alapozódott meg közben s *Ferenczy* és *Iványi-Grünwald* közt az a barátság, amelynek számai később csak még erősebbé és elszakíthatatlanokká lettek.

— Közös művészi ideáljaink voltak s kezdő pikturáinkon látszik is egy és ugyanazon uton való, szoros együtt-lhaladás. Mint a különböző országokból odaseregülő művészfutárságra, reánk szintén *Bastin Lepage* képei gyakoroltak leginkább ösztönző és tanító hatást. A naturalizmus, a hű természetábrázolás harcias levegőjű korszaka volt ez. Ugyanakkor már kezdtek előnyomulni a naturalizmusból kinövő újabb stílusforma nagy francia mesterei is: *Manet* és köre. Annyi félreismerés és becsmérés után, megjött az *impresszionisták* diadalmas napja. En a magam részéről ugyan nem *Manet* és társai közt, hanem a *barbizoni* mesterben, *Millet*-ben találtam meg azt, akiért legjobban lelkesedtem.

— Az első kép, amit ebből az időből megemlékezésre méltónak tarthatok, a *krumplitisztogató* volt. A 89-es párisi világkiállításon szerepelt a magyar teremben s *mention honorable-t* kapott. Ezt követte az a nagyszabású kompozíció, az *Urvacsoraosztás* („Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”), amely jelenleg a Szépművészeti Muzeumban van. Ha az aranyérem kritériuma a szerencsének, akkor többszörösen szerencsés kép. mert az 1900. évi párisi

világkiállításon s Amsterdamban is aranyérmeket nyert.

— Amikor ezt a képet festettem, már ismét Münchenben éltem (haza csak nyarankint látogattam el) s itt született meg az *Árvák* című festményem is, amely szintén a Szépművészeti Muzeumé. Ennek a képnek volt legnagyobb külső sikere, mondhatnám, zajos sikere. Münchenben állítottam ki először, s egészen szokatlan felfogásával tünt fel. A háttér uralkodó kék tónusán s az előtér lámpafényének sárga színe: oly ellentét volt, ami frappánsan hatott s szinte divatot csinált. Bécsben nagy aranyérmeket nyert az *Árvák*, s mint egy bécsi művészismerősem megjegyezte: egy évig ott nem akartak kifogni az ily hatású „lámpásos” képek.

— Az „Árvák” után kezdtem foglalkozni azzal a történeti kompozícióval, ami a legnagyobb méretű munkám, a *Báthori Erzsébet*-tel. Könnyen nekivághattam ily természetű feladatnak, mert mint már említettem, csupán levette rólam az anyagi dolgokkal való törődés gondját, a képeladás kényszerűsége is-

Önarckép

emzeti Ujság számára rajzolta Csók István.

meretlen volt előttem. A kultuskormány eléleggel foglalta le a Báthori Erzsébetet, amely 1895-ben készült el és Párisban állítottam ki először. Két amerikai itt ajánlatot tett, hogy kiviszi amerikai turnéra, de én a miniszterium előlege miatt, nem mertem elfogadni ezt az ajánlatot. A Báthori Erzsébet a mileniumi kiállításra jött haza, s nem mondhatnám, hogy itthon hivatalos részről barátságos fogadtatásra talált volna. A vélemény az volt róla, hogy *nem méltó* a muzeumi gyűjtemény festményeinek társaságában, s csak *Pállik Béla* és *Fadrusz János* buzgólkodásának köszönhettem, hogy a képet az állam mégis megvette. Egy évre rá, *Münchenben* a kép megfelelő elégtételt is kapott, mert a nagy nemzetközi tárlaton *aranyérm*et nyert.

A „hét szűk esztendő“

— Most jött aztán életemben az a forduló, amely a *hét szűk esztendő* idejét hozta. Meghalt az édesapám. Most már azzal is kellett ugyancsak törődnöm, ami az anyagi érvényesülést jelenti. A kép-eladásnak előttem azelőtt mellékes fogalma, most egyre nyomasztóbb gondok képében kopogtatott. Erkölecsi sikerek már olyanok voltak mögöttem, hogy más művészek, hasonló sikerek birtokában, ily gondoljai bajosan lehettek volna. Én hiába festettem meg a *Magdolnát* s kisebb vásznak egész sorát: az anyagi eredmény teljesen elmaradt. Hogy illusztráljam azt az érzésállapotot, amelyben ek-

kor voltam: egy nagy kompozícióm, *Krisztus diadala Vénusz felett*, amelyen két évig dolgoztam, végül lekapartam. Csak Vénusz alakja maradt meg belőle, amelyet most, mint ifjuságom szimbolusát, őrzök. Az volt a benyomásom, az emberek nem akarják tudomásul venni, hogy festő vagyok, akinek hétköznapi életében élnie is kell. Teljesen kétségbeestem volna, ha egy-két jóbarátom olykor nem ad tul egy-két képelem, de így is közel álltam a kétségbeeséshez. Hozzákezdtem egy új és nagyméretű kompozícióhoz, azt remélve, hogy hátha most felém fordul Fortuna istenasszony keze. A kép *Krisztust* ábrázolta, aki előtt a *bűnös asszony térdel*. Munkám elkészült és a Múcsarnok *legrosszabb termébe* került. Ugy rémlik, mintha tegnap történt volna, amikor sötétben, elborultan állok a kép előtt s valaki, *Kernstock* Károly váratlanul megveregeti a vállamat: „Jó munka ez, Pista!” A mérték most már betelt. Még ennek az évnek *őszén újra Párisban* voltam. Miért jöttem ki, magam se tudtam, de ha a *Mont Rouge*-on bérelt egészen szerény műteremben laktam is: valami újjászületésfélét kezdtem érezni:

— Belekezdtem a *Műteremcsarok* című képbe, amely a párisi szalon egyik clonjaként emlegettek. Dacára, hogy meglehetősen jelentős összegért vásárolták

meg: ez azért nem jelentette, hogy most jobb helyzetbe kerültem. Hiába festettem meg a *Thamort*, a *Vámpirokat*, *feleségem* arcképét, amelyről *Arsene Alexandrc*, a *Figaro* híres kritikusa a legdicésőbb módon irt: az anyagi siker továbbra is elkerült.

A római siker

— 1909-ben újra hazajöttem. Nem akartam tovább részletezni azt az időt, annyi bizonyos, az események teljesen fatalistává tettek. Azt hittem, mindig így marad minden, a sorsom nem változhat. Eljött 1912 s vele a római nagy nemzetközi kiállítás. Nem akartam részt venni ezen a kiállításon, mert nem reméltem tőle semmit, így *Szinyei-Merse* Pál, a magyar csoport zsürijének elnöke, színté a tudtomon kívül szerezte be a kiküldendő képeimnek egy részét. Tizenkét festményem ment el erre a kiállításra, amelynek eredménye nagy európai sikert hozott a magyar festészetnek. A tizezer lírás nagydíjat ugyanis Szinyei kapta, a *Thamár* című festményemet pedig tizenkétezer líráért megvette a *Galeria Nazio-*

nale s ezenkívül az olasz kormány ugyanugy, mint Szinyei-Mersét, felszólított, hogy önarképemet készítssem el a firenzei *Uffizi képtár* számára.

— A varázs ezzel megtört. Berlińi, Sanfranciskói kitüntetések után 1914-ben itthon is megkaptam a *nagy aranyérmét*. Most itt vagyok ebben a műteremben, amelynél szebbet a kormány nem bocsáthat magyar művész rendelkezésére. A

magyar sajtó elhalmoz a legszeretettelőbb megemlékezésekkel, most már a közönség is vásárolna, ha viszont volna — miből.

Ezeket mondta nekünk Csók István, már a műtermet lassanként elárasztó félhomályban. Ami azonban az utolsó, a közönségre vonatkozó megjegyzését illeti: a hangsúlyán úgy éreztük, hogy azért ezt nem veszi oly tragikusan, mint egykor vehette. A gazdasági helyzet kétségkívül lesújtó, szomorú viszonyokat teremtett a képek és szobrok sorsában. De annyira — szerencsére — még sem jutott e zilált idők társadalmá, hogy Csók István munkái se találhassanak gazdára. Aki felmegy az Ernst-Muzeumba s végignézi a mester gyűjteményét, a leglőbb kép mellett ugyanis ott találja a katalógusban ezt a szót: Magántulajdon.